

IVAN MAŽURANIĆ

Mors Smail–Agae Čengiĉ (Smrt Smail–Age Čengiĉa)

In sermonem latinum

Dr. Ivan Baković

vertit

Ad lectorem

Me iuvat hoc versu vatem inseruisse Croatam

Vatibus antiquis: hic honor huncce decet.

Split, VII. cal. Februarias An. MCMLVII.

Dr. Ivan Baković

interpres

Dominatio Turcica

In proprio castro Stolac, quod in Hercegovina
Stat, Smail–aga vocat servos: »Accedite, servi,
Montanosque foras educite, quos ego cepi
Et vinxi vinclis ad Moraĉa, flumen amoenum,
Durakumque senem: mendicus me iste monebat,
Ut dimitterem eos. Quoniam sunt, dixit, acerbi
Christiadae: certe cervices Christiadarum
A cervice mea sunt ulturi: esurientem
Montanum murem veluti lupo horreat acer.«
Ad sua veloces properarunt munera servi.
Captivos manicis et dura compede vinctos
Eduxere: potens illos cum viderat Aga,
Ille boves cumulat saturatos carnificesque,
Atroces lynces; post his dat Turcica dona:
Cuique adolescenti vel palum donat acutum,
Vel funem durum praebet, gladiumve coruscum
Decernit cuidam. »Nunc ite ad distribuenda
Munera, Christiadae, quae vobis, Montibus atque
Saxosis vestris ego iustus Turca paravi,
Nam sicut nunc vos, ita Montes protinus omnes.«
Haec dixit Turca, ast occumbere pro cruce Christi
Difficile non est, qui pro illa dimicat ultro.
Multoties et tunc palus crepitavit acutus,
Multoties et tunc vibravit sibila mucro,
Multoties et tunc titubavit lignea furca,
Sed non mutivit Nigro de Monte iuventus,
Nec tunc mutivit, nec dentem dente repressit;
Per campum fluvius decurrit sanguinis atri:
Nec tunc mutivit, nec dentem dente repressit;
Plurima per campum passim sunt corpora strata:

Nec tunc mutivit, nec dentem dente repressit;
Verum quisque Deum supremum in vota vocavit,
Vel Iesu nomen venerandum ac absque dolore
Liquerunt solem fortes occumbere sueti.
Per campum fluvius fluit atro sanguine tinctus;
Turca decussatis manibus sua lumina pascit.
Iunior in tilia cernit tormenta libenter,
At senior iam nunc eadem tormenta paranda
His a Christiadis in se ex formidine sentit.
Aga furore ardens haec cernit torviter, ille
Dum leo mirari fortis deberet inertem
Montanum murem. Fortis te non potes ipsum
A forte ulcisci, donec non horreat iste.
Turca tot heroes occidit totque peremit,
Ast ardescantes iras non fudit in illos,
Cum cuncti coram cecidissent absque timore.
Semper eum timeas, qui suevit obire serenus!
Aga videns talem virtutem sensit in imo
Corde gelu vehemens, animam velut eius amaram
Scalpelli gelidi gelidum tetigisset acumen.
Forsitan heroes, violens quibus abstulit auras
Incassum, dolet? Haud miseretur Christiadarum
Turca ferus. Forsan nunc de cerice pavescit?
Haec potis Aga sibi negat ipsi. Forsitan illum
Non cernis: quatenam peragit fortissimus heros
Ad frenandam hiemem, de puncto quae rotat illo
Exiguo gelidas undas per corporis artus!
Cerne caput, quod ad astra elate tollitur, audax;
Cerne serenatam frontem, necnon sub eadem
Resplendens lumen; stantem quoque cerne staturam
Robustam gnaramque vigoris: dic mihi posthac,
Estne illic signum quodquod minimumque timoris?
Ac audi posthaec, heros nunc quomodo fatur,
Quomodo voce gravi trepidantes increpat ille:
»Heu! Durak, annose senex, heu! muribus istis
Montanis stratis quonam tu tendere mavis?
Forsitan ad Montes? Montani in Montibus adsunt;
Ad campos fors? in campos de Montibus illi
Desilient; forsanes vives, caput ut tibi collo
Tollatur? Tantum ad nubes tibi tendere restat.
Revera mures rodunt, sed corpore terram
Detorquent: aquila ad caelum sese unica tollit.
Ad furcam! laqueoque senem suspendite duro,
Ut sapiat, quam illi timor afferat utilitatem.
Et si Turca quis hic existat, qui quoque viles
Christiadas timeat, tollam sub nubila caeli
Illum, ut ibi nigris corvis stet praeda cruenta.«
Omnis in ore deest servis onus, unguibus istam
Arripiunt praedam. »Veniam« rogat eg gemit aevo
Languidus, illius quoque natus Novica clamat

Et lacrimat »Veniam! veniam!« conamine vano.

Aga stat, immanis fera, firma columna silexque

Durus: et ipso auram reddente manumque movente

Occubuit ferme Durak crudelibus umbris.

»Medet« ...¹ Carnifices collum iam fune ligarunt.

Fata senex subiit, tenere silentia cuncti.

Viator noctuabundus

Sol absconditus est et pernox luna resurgit.

Ille quis est, qui per montis iuga dura vagatur

Ad Montemque Nigrum gressum facit usque latenter?

Se fert nocte, diu permittit membra quieti;

Hic heros olim, sed nunc non amplius heros,

Sed calamus tenuis, qui flamine quoque movetur.

Si iuxta callem serpentem serpere, sive

Cespitem sub viridi leporem audit scalpere terram,

Tum miser ille, fero serpente ferocior ante,

Hic trepidare fere plus quam lepus ipse videtur.

Et motum putat esse lupum, vel deteriorem

isthoc ultorem Montanum, ideoque pavescit,

Ne caece morti succumbat, cuncta priusquam

Obtineat, quae nunc eius praecordica vexat.

Atque suum rutilum magni caput aestimat ille,

Ex auro non est et non circumdatur auro:

Conspicuum est illum non velle occumbere mortem,

Esse tamen quaedam, quae illum procedere cogant.

Estne vagans ultor, vel Turcicus explorator

Explorans mandrasque boum pecudesque pilosas?

Ille nec est ultor, nec Turcicus explorator,

Stipator verum Smail-agae est, Novica fidus:

Turca ferus, Montis Nigri metus ac timor instans,

Et notus senibus puerisque; nequitur ab ipsis

Transferri nymphis et eo minus a pede firmo

Ipsius Nigrum per Montem luce diurna.

Ingivomam ballistam armo suspenderit ille,

In cinctu magnus culter binaeque pusillae

Ingivomae frendent ballistae saeva minantes,

Vipereum nidum velat velamine tuto,

Taurea nudatis circumdat tegmina plantis

Et forti capiti nudum solitumque galerum;

Nec minimum cidaris signum observatur in illo.

Ecce tenax cidari sine cara Turca vagatur:

Conspicuum est illum non velle occumbere mortem,

Esse tamen quaedam, quae illum procedere cogant.

Montes Cuce ferus caute pertransiit heros,

Posthac pugnaces quoque Bjelice, denique montes

Čekliče praeruptos attingit et hos attingit

1 Vox Turcica: auxiliare.

Auxilioque Deum vocat, ut transcendere possit
 Hos quoque non visus, non exauditus ab ullo:
 Conspicuum est illum non velle occumbere mortem,
 Esse tamen quaedam, quae illum procedere cogant.
 Novica rus venit, cum in Cetinje rure secundo
 Cantavit gallus, tertio cantavit in urbe
 Cetinje gallus, ad hanc urbem cum Novica venit.
 Illic fert vigili portantia verba salutem:
 »Te Deus adiuvet, o vigil urbis!« tum vigil illi
 Suavius: »Et felix te sors, incognite fortis!
 Unde domo tu es? Quae bona fors te duxerat istuc?
 Cur huc venisti fortis fugientibus astris?«
 Turca sagax, sibi sic putat hic nunc esse necesse,
 Turca sagax reddit responsa sagaciter illi:
 »A me cum quaeras, tibi verum dicere cogor:
 Notus ego sum heros ex Morača, flumine claro,
 Et sane rure ex parvo, cui Tušina nomen,
 In radice sedet resonantis Durmitor alpis.
 Haec tria tristia corde fero tormenta dolorum:
 Corde fero primum tormentum, quod Smail-aga
 Nostrates caros violenta caede peremit;
 Tormentum fero corde secundum, quod Smail-aga
 Morte meum patrem damnaverat intemeratum;
 Corde fero demum tormentum, ac hoc superare
 Non valeo, quod adhuc trahit auras tortor acerbus.
 Sed per supremum supplex te posco Tonantem,
 Permittas dominum mihi adire tuumque meumque,
 Ut de corde meo possit tormenta movere.«
 Et vigil haec illi prudentius ore reportat:
 »Arma repone, heros ignote, caputque deinde
 Ferre potes, quocumque trahit tua te ipsa voluptas.«
 Tempore, magnificas quo Turca accesserat aedes,
 Stella refugit, erat Smail-aga haec ultima stella.

Agmen

In Cetinje, in Monte Nigro surrexerat agmen.
 Exiguum numero, sed pugnīs vivida virtus.
 Vix numerat fortes centum, non, hercule, lectos
 Ob formam faciemque decoram, sed cor ob acre;
 Quisque petiturus non plures, ut dare possit
 Terga fugae, verum binos, ut scindat eosdem,
 Et moriturus quisque libens est pro cruce sacra,
 Qua signat se, pro cruce libertateque cara.
 Agmen inauditum! collectum non velut agmen
 Colligitur solitum; veluti prius haud volitabat
 Tunc super auras vox: »Ad fauces se ferat heros!«
 Ac Echo resonans: »Ad fauces se ferat heros!«
 Ex latebris tunc non referebat ad aethera voces.
 Ut vox mystica, qua Superi tantummodo fantur,

Huc illuc Nigrum per Montem murmur opacum
 De saxo ruit ad saxum; mirabile dictu!
 Per tenebras censes argentia saxa vigere:
 Haec trepidant, cupiunt, tollunt caput, ex scopulisque
 Immotis sensim monstrant pugnumque virilem
 Robustumque pedem; per nervos sanguine caldum
 Argentes horum flumen transire videtur.
 Ignivomam longamque superbe deinde petentem
 Sidera ballistam cernis; tua lumina fida
 Haec non aspiciunt, quae in cinctu paenula celat ...
 Sed tenebrae densae nocturnum ens eripuerunt
 Omne tibi; se illum miles tulit unde volat vox.
 Nox multa est, tenebris data, nubes astra recondit
 Lucida, resplendens quoque ferrum paenula noxque.
 Agmen it obscurum, nocturnum et id anteit heros
 Insignis. Si illum summissa voce vocaret
 Ex sociis quisquam, tunc illum »Mirko« vocaret.
 Agmen it obscurum, sed frustra quaeris ab illo:
 Quo? Sicut quaeres frustra a fulgore caduco
 Ac a terrifico tonitru, quo praecipitare
 Approperent, tibi cum semper responsa remittant:
 »Haec nihil ad nos! Haec a summo quaere Tonante,
 Cuius in obsequium mortales se dare debent.«
 Agmen it, ast: Quonam, qua pergit? Cognita tantum
 Haec supra caelum stanti sunt. Sed scleratus
 Est certe gravis, in quem desuper iniectura
 Est vim iustitiae eius sententia talem.
 Agmen it et tacitum et surdum sub nocte per umbras.
 Nemo sonos, carmen, vel risum fundit ab ore:
 Vox non percipitur centum de vocibus una.
 Vero gelata velut nubes horrenda flagella
 In gremio celat, stillat mussansque minatur
 Perniciem diram regioni, quam petit: agmen
 Sic tenebris cinctum, dextrae velut assimilatum
 Aeternae, tacitum procedit, ut impius ex his
 Addiscat, fulmen si protinus ad sclerata
 Responsum non det, se culpa haud esse solum:
 Hoc gravius feriet, quo tardius incutit ictus.
 Arma micantia non crepitant, nec murmure montes
 Ignivomae replent ballistae, nec radiantes
 Ad facilem gressum bullae tinnire suerunt:
 Sed veluti gnari, quem gestent, sub pede prolis
 Decrescunt Montes ac aspera fiunt plana.
 Cum socio fido socius procedit eodem,
 Constanti fidoque gradu velut astra gemella,
 Subducto cum sole polus convolvitur umbra.
 Komljani, Zagarač, Bjelopavlić arduus illis
 Iam dudum post terga manent, modo Rovce refertos
 Conculcant saxis; post hos, ubi flava fugatis
 Nocturnis umbris aurora rubescere visa est,

Agmen ad illustrem fluvium, cui Morača nomen,
 Venit, ab hoc nomen regioni educitur illi.
 Hic transire diem validum consererat agmen.
 Hic madido iacuit revolutus gramine, somno
 Ut recrearet iam fessas in corpore vires:
 Hic autem ignerium ballistae cernit acerbum
 Ac accurate plumbum letale recenset,
 Cote sui fidum vel laevigat ensis acumen:
 Hic chalibe ex saxo scintillam excudit et illam
 In foliis siccis capit et dein accumulatis
 Termitibus forti flatu flammam excitat acrem:
 Arietis hic quartam partem oblatam a grege miti
 In nuceo parvoque veru conversat ad ignem,
 Vel de ventre trahit perae sibi caseolum album.
 Ardescitne siti? Non distat Morača flumen.
 Estne calix opus huic? Palmas adhibebit utrasque.
 Interea caelum sine nube rubescere coepit,
 Pastor oves vigil in vicina convocat alpe,
 Et ducis arietis aes huic dat responsa sonoro.
 Ecce gregem proprium visurum cernis euntem
 Nunc alium mitem pastorem. Non decor eius
 Aurum ac argentum, sed virtus et toga nigra.
 Cum funalibus et facibus non hunc comitantur
 Illustres comites, et nec de turribus altis
 Aera, sed occiduus sol est comes illius ac aes
 Arietis adveniens clemens de monte propinquo.
 Illius templum est spatium omne sub aetheris axe,
 Ara verenda et mons et vallis, thus odor ille,
 Qui sese defert ad caelum ex floribus, albo
 Ex mundo necnon ex sanguine pro cruce fuso.
 Cum melioris heri famulus bonus agmen adiisset,
 Auxilium Domini optavit, et inde vocatis
 Fortibus ut iuvenis saxum conscendit in algens,
 (Algebat saxum, sed cor fervebat) honestus
 Et bonus ista senex tunc verba ferebat ad agmen:
 »Tutores patriae, soboles mea, vos generavit
 Haec regio, vere praerupta, sed aurea vobis.
 Haec et avis vestris vitales tradidit auras,
 Haec patribus vestris vitales tradidit auras,
 Haec vobis ipsis vitales tradidit auras:
 Pulchrior hac vobis ulla haud existit in orbe.
 »Semper avi vestri fundebant pro hacce cruorem,
 Usque patres vestri fundebant pro hacce cruorem,
 Vos quoque prompti estis nunc fundere pro hacce cruorem:
 Carior hac vobis ulla haud existit in orbe.
 Veloces aquilae super alto vertice nidos
 Aedificant, quoniam libertas vallibus absit.
 »Cum sueti sitis moderatam ducere vitam,
 Cui vestrum cordi est, an vinum saxa refundant?
 Cui vestrum cordi est, an fruges saxa refundant?

Cui vestrum cordi est, an serica saxa refundant?
 Donec prosiliunt gelidae de fontibus undae,
 Donec terificis reboant mugitibus agri,
 Donec balatus dulces per saxa resultant.
 »Pulveris est tibi sat, satis et super est tibi plumbi;
 Herois manus est fortis; sub fronte coruscat
 Falconis lumen; cor in eius pectore fervet;
 Firma fides, hanc non vertes; te frater amore
 Prosequitur fratrem; te fidum amplectitur uxor
 Fida; sit his pro actis munus tibi nobile carmen;
 Estne tibi ferris opus? Affert haec tibi Turca:
 En tibi, quae votis optas, sunt omnia praesto!
 »Ast super omnia, quae decorant haec culmina montis,
 Grux est, quae super haec effert se; roborat haec vos
 In cruciatibus et caelo vos protegit alto.
 »Ah! si ex planitie, prospectus unde vetantur,
 Et reliquae gentes hanc nullo tempore victam
 Illustremque crucem de vertice Lovćen ad astra
 Elatam aspicerent, et si innotesceret illis,
 Quomodo Turca ferox constanter faucibus atris
 Haud parvo glutire illam molimine tentet,
 Et frustra dentes ad Montes quomodo frangat:
 Non pigrarentur, dum sacra pro cruce vobis
 Crudelissima sunt crebro tormenta ferenda,
 Nec vos barbaricos idcirco voce vocarent,
 Quod, dum istae somno, morti vos membra dabatis.
 »Pro cruce vos sacra prompti estis cedere vita.
 Nunc etiam pro illa consurrexistis in arma,
 Divae irae fortes ultores. Est opus illi,
 Qui servire Deo mavult, ut corde polito
 Serviat et sceleris purus sua debet obire
 Munera qui promptus peragit mandata superna.
 »Si fratrem verbo quis vestrum offenderit unquam;
 Vel scelerans animam vitam resecaverit hostis
 Cuiusdam miseri; vel clausurit ostia fesso
 Forte viatori; vel promissa atque fidem non
 Addiderit dictis; vel quaesitum esuirenti
 Non dederit panem, nec laesi cinxerit ulcus;
 Omnia sunt isthaec peccata, nefaria facta:
 Crimina dimittantur eis quos paenitet horum.
 »Paeniteat vos, clara dies dum luce coruscat;
 Dum tempus, pueri, decurrit, paeniteat vos;
 Paeniteat vos iam nunc antequam ad Omnipotentem
 Se sistant animae vivaces; paeniteat vos,
 Nam brevis est vitae cursus, brevis et celer una;
 Paeniteat vos, nam multos aurora resurgens
 Inveniet ducetque ubi standum est omne per aevum;
 Paeniteat vos ...« Tuncque seni vox faucibus haesit
 Et supra niveam barbam eius gutta refulsit
 Sole sub ardenti velut unio. Forsan amaro

Commemoratu illum nunc fortior increpat aetas,
 Atque sui plagas medicans gregis ise suarum
 Forte recordatur iuvenilum tristitiarum:
 Hic bonus est pastor, nam aliis quae praedicat, ipse
 Usque suis factis haec confirmare videtur.
 Ad pia verba pii senis omnis turba stat illa
 Aegra gravi tamquam morbo; mitesque videntur
 Agni, qui fuerant silvestres ante leones:
 Divinum tantum facit haec miracula verbum.
 Quis stetit ante oculos mitis tunc agminis huius,
 Cum subito palmae centum enses diripuerunt
 Vagina centum? Vere mirabilis adstans!
 De cursu ad caelum cum corda repellere centum
 Atque voluntates valet unus perdere centum!
 Novica, crudelis tortor prius, et modo liber,
 Adstat et agmen adit properanter religiosum
 Accedensque seni dat constans ore loquelas:
 »Per Dominum fratres, fortes ex Montibus istis,
 Ferra micantia ne vagina diripiatis.
 Novica notus ego sum, sed mutatus ab illo,
 Non contra, vero cum vobis en eo flagrans
 Sanguine Turcarum hasce meas modo tingere palmas.
 Turca ferus dudum rapuit mihi quaeque tenebam,
 Dextra mihi tantum sospes foritsque remansit,
 Quae posthac Montis Nigri tantummodo fiat.
 Namque crucem, nisi rite lavatus, non decet heros,
 Haec votis opto summe: me in fonte lavate;
 Nos ad agendum nam tempus nunc ocius urget.«
 Haec ad verba manus centum letalia ferra
 Deposuere statim, centum quoque lumina, sicut
 Per pluviam, formosam Irin pro sole videbant.
 Cumque senex oculis dederat signum, ilicet illi
 Porrexere galerum udnae de Morača, deinde
 »Nate, fide viva Patrem sectare Supernum,
 Eius ab aeterno natum quoque, tertium Eum, qui
 Spiritus est Sanctus: viva sectare fide, tum
 Haecce fides et te salvum servabit in aevum.«
 Dixit et hinc unda Turcam perfudit acerbum
 Testibus excelsis, praeruptis Montibus atque
 Illorum natis, hoc agmine in alpe morante.
 Tumque senex oculos tollit venerandus in altum,
 Mansuetos oculos, et brachia nix velut alba,
 Ac agmen solvit peccatis. Deinde videtur
 Hoc donare Deo: iuveni dat cuique superni
 Particulam panis, sacram escam; cuique superni
 Dat vini iuveni guttam quoque, pocula sacra.
 Prodigium magnum rutilans sol lustrat ab alto:
 Debilis annosus restaurat debilitatos
 Mortales, ut par Divo vis fiat eorum.
 Sicque refecti inter se basia fida dederunt.

Immotum summo stetit agmen Numine plenum,
 Nequamquam velut ensis inunctus sanguine, vulnus
 Quo letale datur: sed ut aurea sanctaque penna,
 Qua Deus acta notat patrum pro posteritate.
 Occiduus sol iam se vertice condidit alto;
 Discessitque senex ac agmen se tulit ultra.

Tributum

Tu, Gacko, campus pulcherrimus esse videris,
 Cum te dira fames non servat sub ditione:
 Dira fames, miserae necnon incommoda sortis!
 Ast hodie miserum iuvenes te sanguinolenti
 Contexere, micans quoque ferrum, quadrupedesque
 Belliferi, plures albentes papiliones,
 Ferrae gravis molis ferruginaeque catenae.
 Quid iuvenes? quid equi? quid et arma et papiliones,
 Ferrae gravis molis ferruginaeque catenae?
 Ipsipsum Smail-aga in Gacko finitimisque
 Ruribus extorquet durum saevumque tributum.
 In medio campo crudelis castra locavit,
 Ac exactores saevos huc misit et illuc,
 O exactores, utinam sint praeda luporum:
 Ex auro nummum stricte hic a quoque requirit,
 Ac a quoque foco vult et iubet arietem opimum
 Necnon alternam, iuvenem pro nocte puellam.
 En exactores equitant nunc ex oriente,
 In caudis nudum ducunt miserabile vulgus,
 En exactores equitant ex hesperio axe,
 In caudis nudum ducunt miserabile vulgus,
 Undique crudeles spectas equitare dracones,
 In caudis nudum ducunt miserabile vulgus,
 Infelix vulgus manibus post terga ligatum
 Funeque connexum sequitur vestigia equorum.
 Care Deus, vulgus sceleris qua labe notatur?
 Estne reum, quoniam Turcas lascivia mordet?
 Estne reum, quoniam Turcas ignavia rodit?
 Ergo reum cur est? ... Quia vitae tempora ducit
 Et praestare nequit quae Turca requirit ab illo:
 Aurea quippe talenta albescentemque placentam.
 Interea Smail-aga acrem prope papiliones
 Vertit equum huc illuc et in hasta conicienda
 Exercet claros oculos dextramque virilem.
 Nunc socios superat saltu, nunc praestat in hasta
 Ei aculand illis: gravis heros, sit homo talis!
 Ut vidit, qualem ducunt e ruribus illi
 Praedam exactores, praiceps quasi fulmen in ipsam
 Quadrupedis celeris quatiens terga irruit atrox,
 Atque volans rapuit iaculum, quod, ad experiendum,
 Versus Christiadam primum direxit euntem.

Sed quandoque manus fortis dormitat et armis
 Nobilis herois: sic et decreta superna
 Tunc statuere: pedem quadrupes offendit alacrem
 Et iaculum stridit: leve inaequalique volatu
 Non agnum mitem, sed vero lupum icit atrocem
 Et Saferi unum lumen de sede revellit,
 Qui tunc Christiadam vinctum ducebat ad Agam.
 Prosiliit virides in glebas lumen ademptum
 Et rorabatur tepefacto Turca cruore.
 Ut serpens stridit privatus lumine Turca,
 Exarsit Smail-aga furens ut vivida flamma:
 Dedecori tali forti est urgere tributum,
 Non cumulare illud, vibrantem coniiicere hastam
 Et non icere metam, et eo magis obcaecare
 Pro vulgo Turcas, ut vulgus rideat illum.
 Exarsit Smail-aga furens ut vivida flamma.
 Eheu, care Deus, quae sunt ventura deinde,
 Christiadae sceleris cum iam nunc labe notentur!
 »Jašar, Omere, Chaso, Mujo, propago canina
 Detractis frenis in aperto flectite campo
 Quadrupedes, ut iners vulgus videamus ibidem
 Currere!« Bos sicut furibundus mugit Aga.
 Veloces servi properanter iussa capessunt,
 Quadrupedes flectunt sine frenis campo in aperto.
 Alte servorum resonat clamoribus aether,
 Gramineo fervere videntur equiria campo,
 Quadrupedum exululans sequitur vestigia vulgus.
 Momento primo tibi vulgus-hirundo videtur
 Quadrupedes-nymphas praecursurum esse; secundo
 Momento nescis discernere, num citiores
 Quadrupedes sint, an vulgus; propiore deinde
 Momento cernuntur equi secedere, vulgus
 Infelix autem retro remanere videtur;
 Illuc si quarto momento lukmina vertis,
 Cernis humi resupinatum miserabile vulgus,
 Et celerem cursum paulo post cernis equorum,
 Qui per molle lutum necnon per pulverem opacum
 Hoc raptant sicut circa Troiam Hectora pridem,
 postquam erat a Superis ipsis iam Troia relicta.
 Aga stat, immoti quoque Turcae stant oculosque
 Iratos haec in spectacula tristia figunt
 Flagrantemque cruore sitim cruciatibus atque
 Sanguine Christiadarum illi depellere curant;
 Et cum laetitia mens exultaverat horum,
 Certatim plausu celebrarunt gaudia magna
 Ad pictam effigiem, cum vulgus, turba canina,
 In terram cecidit. Plausu aequo exultat Avernus,
 Dum pugnat peccans aeterno cum cruciatu.
 Turca ferox non est defectus, viribus acres
 Quadrupedes iam sunt occantes hurpice vivae

Carnis agrum planum defecti, viribus isti
 Defecti sunt et madidi sudore steterunt.
 Tunc ait Aga suis: »Iuvenes, obeuntibus istis
 Omne tributum obiit; vitam vos reddite vulgo,
 Ut mihi pro vestra servetis parte tributum.«
 Tum peioris heri servi nequam arripuerunt
 Saeva flagella; dehinc ab equis cito desilierunt
 Vulgus adorturi tristi fere morte preemptum,
 Ut miserum in lucem revocarent vulgus ab Orco.
 Lora flagellorum a dextra vibrata perita
 Per sensus auras expertes sibila tollunt,
 Et triplex mordax illorum dens cruciatam
 Et surdam carnem corrodit: sanguineosque
 Progenerat fontes; si offendit dextera sueta,
 Serpentes atros tum dirus in artubus istis
 Caeruleis pingit, sub eo dum victima languet.
 »Eia age, vulgus, surge cito, vulgus, propago aether.«
 Turcarum resonat magnis clamoribus aether.
 Fortior effetas compulsus verbere vires
 Colligit et pedibus fractis innititur aegre;
 Debilior sicut per somnum fine carentem
 Et detestandos clamores percipit aure
 Et sensu capiens violentum calcar acuto
 Semianimem vitam revocat, vix vixque movetur,
 Per campum reptat: lacrimosum est hoc documentum
 Postremum cornu solum resonare sepultos
 Ac in iudicium compellere non modo posse,
 Cum faciant eadem nunc ac hic terna flagella.
 Et miseris, quorum manat de corpore sanguis,
 Qui tristes serpunt ad magnum papilionem,
 Aga furore ardens velut horrida bellua rugit:
 »Eia age, vulgus, opus tibi sit conferre tributum,
 Aut graviora tuum tergum mox flagra secabunt.«
 Alitibus Dominus bonus auras et cava quercus,
 Optatos nidos quoque, piscibus aequor aquamque,
 Hospitium vitreum, quo possent usque vagari,
 Montanisque feris campos gelidasque cavernas,
 Montes et virides silvas dedit. At miserando
 Vulgo? Nec crustam panis porrexerat atri,
 Ut lacrimis illam perfunderet. Ast ego fallor!
 Ipse Deus dederat, sed iam abstulit omnia Turca.
 »Eia ... tributum!« Sed vulgo nunc unde tributum?
 Unde talenta dabit propriam qui non habet aedem,
 Aedem tranquillam, caput in quam abstrudere possit?
 Unde talenta dabit proprium qui non habet agrum,
 Sed Turcarum agros illi sudore rigandum est?
 Unde talenta dabit pecudes qui non habet, at cui
 Sunt alienorum pecudes per saxa sequendae?
 Unde talenta dabit qui non habet indumentum?
 Unde talenta dabit qui non habet atrum panem?

»Esurientes et nudi sumus, ah here noster:
 Expecta nos quinque dies, sex, usque tributum
 Dum ostiatim optatum tibi mendicemus egeni!«
 »Quin age, vulgus, opus tibi sit conferre tributum!«
 »Panem, here, panem, namque diu non vidimus illum!«
 »Expecta, vulgus, caelo dum vespere stellans
 Nox cadat, et carnem dabo tunc pro pane perustam! ...
 Cum sint Christiadae sine soccis, figite, servi,
 His soleam bene, maecha canis sit mater eorum!«
 Adiunxit Smail-aga, ac intrat papilionem.
 Experti servi miserabile vulgus inuncant
 Et praecellit in his Saferus luminis orbis,
 Quem subit ad plausum maiorem laetitiamque
 Cunctorum rabies ulcisci lumen ademptum.
 Vincla fremunt, ut bos Saferus mugit agrestis:
 »Eia age, vulgus, opus tibi sit conferre tributum!«
 Et miserum vulgus gemitus de pectore ducit:
 »Panem, here, panem, namque diu non vidimus illum!«
 »Expecta, vulgus, caelo dum vespere stellans
 Nox cadat, et carnem dabo tunc pro pane perustam!«
 Execrabilia hic dicta execranda resumit.
 Sed quisnam latos angores explicet? Aeque
 Quisnam animo possit tristes audire dolores?
 Lapsa dies est, huic vesper successit et alto
 Post illum tristis caelo nox praecipitavit,
 Sicut acu pictum caelum est rutilantibus astris,
 Occasum tantum nubes convolverat atra,
 In medio caeli decrescens luna refulget
 Et tristi scaenae sua tristia lumina praebet.
 In medio campo longe lateque patenti
 Provecti crescit tilia aevi. Papiliones
 Se tollunt plures circum illam; pulchrior istis,
 Pulchrior et maior, Sail-aga papilio exstat
 Praecellitque aliis veluti candore columbis,
 His albis avibus, praecellit candidus ales.
 Papiliones hic ilic in lumine lunae
 Albescunt sicut subter nive magna sepulcra,
 Circum quae nequam multa de nocte vagatur
 Spiritus, et larvis gradientem terret ineptis,
 Vel fictis terit aurem huic rugituque leonis
 Latratuque canis moriturorumque querelis.
 Slavorum patrum censes haec esse sepulcra,
 Inclita quos olim laudabat fama per orbem,
 Circum quae Turcae fodeati luce diurna
 Noctequae concubia gradiuntur fulmineumque
 Detorquent cerebrum, quis necnon quomodo flentem
 Disperdant sobolem, ne supra sortis amicae
 Relliquias fundat lacrimas curetque dolores.
 Nunc velut in somnis audis rugire leones,
 Nunc velut in somnis audis latrare lyciscas,

Nunc gemitus, fletus, ploratus ac ululatus
 Discruciatorum miserorum percipis aure,
 Nuncque catenarum strepitum vocemque vocantem
 Auxilio auscultas: dicas mihi, suavis amice,
 Somnia suntne isti fletus? et somnia suntne
 Hi strepitus? Quaeso, dicas ... Haec somnia non sunt,
 Nam video magni tibi causam haec esse doloris ...
 Quid? Tu fles ...? Tu fles...? Haec vere somnia non sunt,
 Haud dubie, minime tu propter somnia fleres.
 Aestuat interea prae papilionibus ignis,
 Qui curae Turcis est. Hic nova porrigit igni
 Nutrimenta, ambas buccas hic inflat et illum,
 Ut melius flagret, spiramine concitat oris;
 Hic pedibusque decussatis ad humumque retortus
 In longoque veru conversans arietem opimum
 Iuxta illum sidit. Sevossus stillat et ingens
 Ad prunas aries stridet, dum lucida flamma
 Hunc leviter tangens vivaci lumine replet
 Sub cidari frontem Turcae sudore fluentem.
 Sat cum aries erat a Turca versatus, ab axe
 Est ingens tereti devulsus depositusque
 In mensa magno quoque cultro dilaniatus.
 Non secus atque lupi silvestres esurientes
 Ad mensam subito Turcae sedere paratam,
 Unguibus et praedam coeperunt arripere illam.
 Tum frustum Smail-aga velut prior arripit unum,
 Post illum Bauk, et reliqui dein more luporum.
 Iamque placentam albam, plenum quoque cuique triental
 Ardescentis aquae curarunt; atque placenta
 Cameque se recreant Stygioque furore rigantur.
 Cum Samil-aga famem saturaverat atque furorem
 Viventem geminaverat hocce sequente furore,
 Exarsit rursus furians ut vivida flamma:
 Dedecori tali forti est urgere tributum,
 Non cumulare illud, vibrantem coniciere hastam
 Et non icere metam, et eo magis obcaecare
 Pro vulgo Turcas, ut vulgus rideat illum:
 Exarsit Smail-aga furens ut vivida flamma,
 Et posthinc servis: »En exuberantia carnis,
 Nuda fame presso vulgo vos proiicite ossa,
 Proiicite ossa, alio carnem transferte perustam,
 Omnia, dum voco vos, debent haec esse peracta.«
 Mugit Aga, tulit se dein ad papilionem.
 Ad coenam necnon delectamenta paranda
 Sunt servi gressi; funem paleamque perustam
 Sole paraverunt, qua vulgus mente superbum
 Inversis capite et pedibus de termite pendens
 Sunt suffituri, ac ex vulgo, veste carenti
 Atque fame presso, qua proment fulva talenta.
 Et vulgus? Quenam faciat miserabile vulgus!

Terra silex est, sunt alte caelestia tecta;
 Instrumenta videt saevissima corde dolenti,
 Cor dolet, ast oculus lacrimarum non madet unda.
 Cum servi fuerant ad iussa obeunda parati,
 Illorum rapuit fervens insania mentem,
 Imprimis mentem Saferi lumine laesi,
 Ut Smail-aga furens illos clamore moveret:
 »O iuvenes, ehodum, confestim desidiosos
 Christiadas fragilis tiliæ suspensidite ramo!«
 Interea Smail-aga sedet sub papilione
 Et Bauk, astutus dux, cum illo, Mustapa, scriba
 Fidus, et innumeri praestantes nomine Turcae.
 Hic illic sub papilione venusta tapeta,
 Et super illa leves culcitrae, extensa videntur,
 Quae corpus blande invitant viribus audax
 In luxum, mollem luxum somnumque quietum;
 Angulo in occulto rami super igne minuto
 Vix scissi crepitant aut strident: carmina flentes
 Cara canunt, tristes flent carmina cara canentes.
 Intus de trunco, de quo protenditur albus
 Papilio circum, multa arma micantia pendent:
 Ferra timenda, tubi letales, de urbe Damasci
 Innumeri gladii falcati, qui maculati
 Multoties fuerant iam sanguine Christiadarum,
 Maiores octo cultri multique minores,
 Ignivomae plures ballistae, quas tegit aurum,
 Et minimae facile non possunt dinumerari.
 Sed quidnam clava ferrata innititur illic,
 Prodigium pulchrum nec lapso tempore visum,
 Nonne lupo torvo clemens innititur agnus?
 Nonne dracone truci innititur inclita musa?
 Hrclē, fides cernis, sed, amice, timere caveto,
 Ne ferrata terat clava illas, neve catenas
 In rigidas nervos, in ballistam atque sagittas
 Arcum, in equum pugnacem equulum convertat inermem.
 Non trepidant Slavæ musæ decedere vita
 Ad clavam; vero bene tu haec in mente repone:
 Clava ubi non exstat, neque carmina Slava coluntur.
 Atque foris caelum pictum convolvitur umbris,
 Et, si trans densas nubes tu cernere posses,
 Pleiades, parvas stellas, trepidare videres
 Supra papilionem et te stans ante corusca
 Sidera cerneret ex occasu luna bicornis,
 Ut te dux aries cernit stans prae grege mit.
 Caeca foris nox est et surda nec ulla sonat vox,
 Sed tantum sensim mussat tenuissimus imber,
 Caelum ut si doleat. Devicta luce tenebrae
 Involvunt densae campos et culmina montis,
 Ut digitos haud ante oculos discernere possis,
 Nedum ea, quae offendis gradiens per opaca viarum.

Vae misero, quem, dum graditur, nox arripit ista,
Nec locus est illi, caput in quem abstrudere possit!
Oppositi venti caelo certamina ducunt,
Ac exinde micat repetitis ignibus aether:
Nunc perstringuntur nimia tua lumina luce,
Nunc tenebris, lapsis nigrioribus, illa tegentur.
Et posthaec audis resonare tonitrua caelo,
Ex longe crepitant prius atque deinde gradatim
Approperant terramque horrendo murmure replent.
Et caelum campusque tremiscunt; culmina montis
Et valles resonant: impendet grandinis imber.
Vae misero, quem, dum graditur, nox arripit ista.
Nec locus est illi, caput in quem abstrudere possit!
Si vento vertis tu terga micanteque nube
Igne repentino si figis lumina clara
Per campum deorsum, magnam turbam ire videbis;
Nox illos tristis seiungit, sunt tamen una.
Nunc illis callem collustrat fulguris ignis,
Nunc illam nox atra rapit; sed nocte per umbras
Uterius facile gradiuntur et ocus illi
Inter se spatium capiunt et papiliones:
Nox atra est, summe cupiunt succedere tectis;
Idcirco miseri curant transire per umbras.
Praecipiti rursus micuerunt nubila flamma.
Turba propinquat iamque potes discernere clare,
Quis sist dux huius necnon quis sit comes eius.
Agminis est alter prudens dux, alter amicus
Ductor et hic, cum sit campis clivisque peritus,
Per loca procedens agmen comitatur opaca;
Quo gressu facili procedit, respice, frater,
Per perturbatas velut auras nare videtur — —
Uterius censes illum procedere cogi — —
Dum pedibus nocturna ducentis cetera turba
Alipedis gressus eius vestigia calcat.
Forsitan ille timet terrorem noctis opacae
Et cupit hospitii comis contingere portam.
Sed iam tunc fulgor vibratus ab aethere primus
Aspexit latitans agmen post papiliones
In stationes tres positum, quo fortius esset.
Ac illic stetit agmen opacum fulmen ut instans,
Aut exardescens veluti Vulcania spuma,
Quae ruit in vallem de ignitis montibus hora,
Qua nil curantes homines dant membra quieti.
Immotum manet et voces aure aucupat agmen,
Ut cognoscat ubi dominus det lumina somno,
Sed nullam vocem captat, nisi quod petulanter
Et propere notus Safer sociique cachinnant
Praelibantque graves cruciatus Christiadarum.
Aga sedet magno sub papilione: tabacum,
Coffeám ac auras alternis haurit Averni.

Sub cidari fronti rugas induxerat atras,
 Et sub ea quasi nube heroica lumina texit
 Atque silet mutus. Permulta recogitat Aga:
 Ornatos gladios, pulchras iuvenesque puellas,
 Venatus, aurum, falcones bellaque saeva,
 Heroes Montis Nigri palosque tremendos,
 Subtiles hastas quoque letiferasque sagittas;
 Exarsitque deinde furens ut vivida flamma:
 Dedecori tali forti est urgere tributum,
 Non cumulare illud, vigrantem coniiicere hastam
 Et non icere metam, et eo magis obcaecare
 Pro vulgo Turcas, ut vulgus rideat illum.
 Exarsit Smail-aga furens ut vivida flamma;
 Ast ubi pendentes de trunco viderat heros
 Inter ferra fides blandas, violentia flagrans
 Sanguine repressa est aliquantum et sanguis amarus
 Dulcuit instanter fidium modulamine divo;
 Quae sitis ante cruoris erat, tum est facta poësis:
 En qualis dulcedo ex divo carmine prodit!
 Deinde duci Bauk haec Smail-aga est verba locutus:
 »Dux Bauk, a nobis heros tu clarus habebis,
 Sed si Montani mures nos aggrediantur,
 Dic mihi, quot mures Montanos solus et unus
 Tu Bauk, insignis noster dux, vulnere perdas?«
 »Sex saltem, ductor noster!«
 »Foedata canis, tu
 »Dux Bauk, insignem te ferris ante tenebam.
 Et si viginti Montani nos peterent nunc,
 Nostra fides Mahometica me sic adiuvet, unus
 Ex humeris illis caput omnibus eriperem ense ...
 Sed quasi curarum mea mens fluitaverat aestu
 Me meditante e festucaque bibente tabacum,
 Quod nos deterret nox, ne nos exhilaremus
 Thus vulgo dantes. Tu cantor es, hercule, notus,
 Ast ego sum valde cupidus cantusque fidsique:
 Eia cane, ut fervens de corde cupido recedat.«
 Tum stetit evellitque Bauk de cardine chordas,
 Deidne decussatis pedibus mitisque resedit
 Sede priore fideque canora ad molle cubile
 Admota plectrum per caudam duxit equinam
 Huc illuc; posthac cum clavus terque quaterque
 Versatus crepuit, fallax sic cantor ab ore
 Carmen ad aptatas chordas effundere coepit:
 »Care Deus, dictu mirabile! quam potis heros
 Rizvan-aga erat et gladio teloque vibranti,
 Ignivoma saeva ballista ac ense cruento
 Et palmis et equo veloci! Kosovo campum
 Aga adit, ut quaerat saevum imperiale tributum:
 Ex auro nummum stricte hic a quoque requirit,
 Ac a quoque foco vult et iubet arietem opimum

Necnon alternam, iuvenem pro nocte puellam.

»Aga requirit ubique tributum, at vulgus avarum

Et dat et haud illud dat, et unde talenta requirit

Aurea, non recipit saepe illa ex aere reducta;

Unde a quoque foco cupit arietem habere refertum,

Hunc illi tradunt, macies huic contrahit artus;

Unde puellam vult iuvenem pro nocte, nec atram

Pestiferamque potest sperare exinde Megaeram.

»Aga capit vulgus durae cervicis et inde

Per latum campum seorsum hic disponit et illic.

Deinceps coepit equi saltu transmittere vulgus,

Aga decem primos transmiserat atque secundos

Aga decem transmiserat et, cum tertia posthac

Transmittenda decas fuit illi, tunc equus acer

Est usus cervice sua saltumque peregit:

Cingula dirupta est et humi ruit Aga virilis.

»Temporis effluxit spatium breve; per spatiosum

Kosovo percurrit murmur, qui prodit ab ore,

Transit ad os, longe procedens crescit eundo:

Sic vulgi nugae necnon derisio crescunt,

Ex fidibus donec deductum est carmen amoenis

Ac hodie caecus cantor per Kosovo cantat:

»Rizvan—aga potens certe semissis erat vir.«

Dum fatale melos vafri resonabat ab ore

Cantoris Bauk ut tonitrus, qui fixit in Aga

Et non in cantore oculos, hic eius in ore

Angores, luctus, iras rabiemque furentem

Et centum Furias alias agnoscere quibat,

Quae motae zephyro risus in corde superbo

Iucundos fodiunt sibi nidos ungue cruento.

Flamma cruenta prius tumidas exarsit in iras

Illo in corde calens adversum ignobile vulgus,

Contra Christiadas viles haud quippe merentes,

Ut iuxta Turcas calefiant solis ab aestu.

Ferra, venena, capistra, truces palos gladiosque

Fervescens oleum, flammam tormentaque centum

Momento minimo tunc heros mente reponit,

Ut compungentis risus vestigia tollat

Atque sono fidium famae praeconia servet.

Atra tegit nubes austera supercilia eius;

Ardescunt oculi sicut Vulcanius ignis;

Illius malas allambit flamma rubescens;

Atque furore tument nares illius acerbo;

Sub nivea spuma inferna videtur in ore

Significatio, quae clare quasi dicat: iniqui

Christiadae pereant, et carmina sola cavenda!

Cum Bauk effudit postremum pectore verbum,

Ut fulgur cerebrum subiere haec eius inane:

Dedecori testis non est tantummodo vulgus,

Non est os, non sunt oculi tantummodo vulgo;

Percute vulgus, eho! cum vulgo percute Turcas
 Et cures servare tuum spectabile nomen.
 Interea mergit trux Aga in pectoris ima
 Consilium; vultus ductus et mulcet et arcet
 Et frenat, saevi sed semper flamma furoris
 Acrius in vultu flagrat; se ferre quietum
 Vul mundo, verum tremor eius concutit artus.
 Cum demum minime magnum celare furorem
 Amplius adstantes potuisset, surgit et edit
 Clamorem furians: »Iuvenes, estote parati!
 Ut pereat vulgus, fulgentes sumite cultros,
 Ardescens oleum, gladios palosque tremendos,
 Urite flammis et Stygias dissolvite vires!
 Carmina me dicent heroem: ut victima cuncti
 Ad finem debent istum decedere vita!« ...
 Vix Smail-aga furens finem dedit ore loquendi,
 Cum ballista foris explosa superstes in umbras
 Saferi lumen sparsit, qui promptus ad Agam
 Venerat; ac hodie, iaculum quae coepit acerbum,
 Mortiferum plumbum tristem dedit his modo finem.
 »Christiadae, vulgus!« colles clamore resultant.
 Prima ex ballistis statio tum papiliones
 Glandibus aggressa est. »Vulgus!« clamoribus aurae
 Turcarum replentur: »equum!« conclamat et Aga.
 Deinde faces statio saevas iaculata secunda est.
 »Undique Christiadae! Mucrones ignivomasque
 Ballistas!« »Equum! equum confestim duc mihi, Chaso!«
 Ballistas statio quoque tertia tunc vacuavit
 Et Chasan, cane qui velocior est leporino,
 Illi duxit equum. Momento, quo Smail-aga
 Ascensurus equum fuerat, de nubibus ignis
 Fulserat, et calidum plumbum prostravit eundem.
 Nox atra est, nescis, quisnam prostraverit illum,
 Ast illic ballistam explodit Mirko propinque ...
 Ac anima obscuram per noctem corporis orba,
 Moesta, dolens, fortis, spoliata repente cucurrit! ...
 Occubuit Smail-aga, tamen contendere Turcae
 Continuunt, tantum tenebris modo tu prohiberis,
 Congredientium ne mireris strenua gesta.
 Prospectum tenebrae prohibent: cum a nubibus autem
 Aut a ballista socii perfunditur ignis,
 Ad captum cultri vulgus Turcaeque frequenter
 Inveniuntur, ubi se tam distare putabant;
 Et collo circum supponunt brahcia dura
 Ac inter se dant ferratis oscula rostris
 Christiadae necnon Turcae, dum concidat unus:
 Tale odium saevum praecordia torret eorum!
 Veste nigrae noctis cita mors induta cucurrit
 Per campum necnon se mergit sanguine fuso;
 Fulminis igne micant illius lumina saeva

Et glaciale furit flamen nudata per ossa;
 Terribilis tonitrus strepitu nunc aethera replet:
 »Heu mihi!« nunc: »Medet, medet!« nunc: »Auxiliare,
 O mitis Iesu!« Suspirat, sibilat atque
 Singultat; dein nunc Turcas et Christiadas nunc
 Praeripit atque sua veste horum lumina velat.
 Hic auras fidus Smail-agae scriba reliquit,
 Hic cecidit Mujo, Chasan quoque, Jašar et Omer
 Et triginta alii Turcae. A morte reduxit
 Tunc Bauk et reliquos fugientes nox latebrosa.
 Ille quis est, qui iuxta Agam iacet exanimisque
 Bile tumens frendet crudelis in exanimatum?
 Novica adest notus: Chaso prostraverat illum,
 Cum heros incurrit per Turcas morte leonem
 Iam stratum, a collo caput ut divelleret illi.
 Exitiosa tubis ex saevis grandio quievit,
 Dein se grandio furens ex aethere rupit: et agmen
 Immisit perniox se papilionibus albis.
 Nox horrenda, nigra est, obscura et sanguine sparsa;
 O felix agmen, quod se tulit in loca tuta!

Fatum

Mons Lovćen caput ad rutilantia sidera tollit,
 Campus ad illius radicem extentidur amplus,
 In campo domus est et in ista parvula cella,
 In medio cellae valde miranda videntur:
 Turca crucem furiis actus cervice salutat.
 Turca stat ornatus cidari cultroque cruento,
 Ignivoma necnon ballista ac ense minaci:
 Tu trepidas, tibi ne caput a cervice revellat.
 Ne timeas, frater carissime, Turca benignos
 Et placidos mores tenet, haud te vulnere perdet;
 Turcam humilem facile terrere est. Si pede terram
 Percutis, ille manus clemens utrasque decussat
 Et caput inclinat, dextram sensim evehit ante os
 Et supsendit eam postremo fronte remissa.
 Nunc accede; dehinc, frater, mihi vaticinare,
 Haec cuius cidaris veneranda est? »Haec Smail-agae
 Est cidaris, sed nunc caput eius triste coronat.«
 Et cuius caput hoc est? »Hoc caput est Smail-agae,
 Sed nunc luce carent illius lumina torva.«
 Ornatus cuius mucro hic est? »Est Smail-agae
 Mucro, sed illius costis modo tristis adhaeret.«
 Aurea cuiusnam sunt arma haec? »Sunt Smail-agae
 Arma, sed in cinctu rubigo conterit illa.«
 Haec vestis cuius pretiosa est? »Est Smail-agae
 Vestis, at haec nunc non radiatur lumine solis.«